

رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات و امنیت جمهوری کره

دکتر سید محمد کاظم سجادیپور^۱

شقایق ضمیری جیرسرائی^۲

^۱ استاد دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه smksajjad@yahoo.com

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد Shz.uni1996@gmail.com

چکیده

تغییر معادلات و ارتباطات امنیتی در شبه‌جزیره کره در دوران پسا جنگ سرد سبب اهمیت استراتژیک این منطقه در توازن قوای قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و جهانی و مناسبات امنیتی حاکم شده است. در این محیط، کره جنوبی یک بازیگر قدرتمند اقتصادی و تأثیرگذار محسوب می‌شود که با توجه به تهدید کره شمالی سعی دارد نقش فعال‌تری را در جهت افزایش امنیت خود ایفا کند. کره جنوبی در کنار اتحاد استراتژیک دفاعی با آمریکا از گزینه‌های دیگری نیز برای افزایش امنیت دفاعی و اقتصادی خود استفاده می‌کند که یکی از آنها عضویت در رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات می‌باشد. با افزایش رشد اقتصادی کره جنوبی به‌وسیله صنعتی سازی کالاهای صادراتی و توانایی این کشور در صادرات اقلام دفاعی و همچنین علاقه‌مندی شرکت‌های کره جنوبی برای مراودات تجاری با جهان اتخاذ استراتژی‌هایی برای عضویت در رژیم‌های کنترل صادرات حائز اهمیت می‌باشد. حال سؤال مقاله حاضر این است که چگونه رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات بر امنیت کره جنوبی تأثیر می‌گذارد؟ به عبارت دیگر عضویت در رژیم‌های کنترل صادرات چگونه بر امنیت دفاعی و اقتصادی کره جنوبی مؤثر است. یافته‌ها نشان می‌دهد، کره جنوبی با عضویت در اکثر رژیم‌های کنترل صادرات پیوستگی خود را با بلوک غرب حفظ می‌کند و امنیت انتقال تکنولوژی در صادرات منطقه شرق آسیا را برای کشور خود تأمین می‌کند و همچنین با استفاده از ترتیبات و قوانین رژیم‌های کنترل صادرات با تهدیدات امنیتی منطقه از جمله کره شمالی مقابله می‌نماید.

● واژگان کلیدی

رژیم چند جانبه کنترل صادرات، امنیت، کره جنوبی.

مقدمه

برغم پایان جنگ سرد و از بین رفتن زمینه‌های منازعه میان شرق و غرب، شبه‌جزیره کره همچنان صحنه منازعات میان دو اردوگاه ایدئولوژی، نابرابری‌های اقتصادی و توسعه ناموزون زرادخانه‌های هسته‌ای قلمداد می‌گردد. شاید بتوان شبه‌جزیره کره را مرکز ثقل بحران‌های پدید آمده در شرق آسیا در یک سده اخیر دانست. کره جنوبی بعنوان یک کشور دموکراتیک در شرق آسیا و منطقه استراتژیک شبه‌جزیره کره واقع شده که کانون توجه ابرقدرت‌ها، رقابت‌های اقتصادی و مسابقه تسلیحاتی می‌باشد. در این منطقه، کره جنوبی یک بازیگر قدرتمند قلمداد می‌شود که در راه افزایش قدرت خود با مشکلات عدیده‌ای مواجه است. تنش‌ها با کره شمالی که برغم کمبود مواد غذایی و مشکلات اقتصادی و انزوای بین‌المللی، همچنان یک بازیگر مهم نظامی در شبه‌جزیره کره محسوب می‌شود، همواره از دغدغه‌های سردمداران این کشور بوده است و باعث شده که مسئله امنیت عامل اساسی در اقدامات داخلی و بین‌المللی کره جنوبی باشد.

کره جنوبی تقریباً بعد از جنگ جهانی دوم برخلاف کره شمالی، با اتخاذ سیاست‌هایی که برای رشد اقتصادی پیش گرفت کمتر در تشدید بحران‌ها دخیل بوده و مکانیسم‌هایی در جهت افزایش امنیت خود در مقابل تهدیدات محیطی پیگیری کرده است. با افزایش رشد اقتصادی کره جنوبی بوسیله صنعتی سازی کالاهای صادراتی، علاقه‌مندی شرکت‌های کره جنوبی برای مراودات با جهان افزایش یافت و دستیابی به سطح بالایی از تکنولوژی‌های حساس و استراتژیک راه پیشرفت سیاسی و اقتصادی و برون‌رفت از مسائل امنیتی در این کشور قلمداد شد. توسعه توانایی‌های دفاعی و تسلیحاتی کره جنوبی با انتقال تکنولوژی‌های پیشرفته غرب ممکن شد و با حمایت آمریکا و اتحاد استراتژیک بین این کشور و کره جنوبی بدست آمد. لذا، همواره نگرانی‌هایی در ارتباط با انتقال تکنولوژی‌های حساس غرب به شرق از طریق کره جنوبی در کشورهای صنعتی مانند آمریکا و انگلیس وجود داشت.

در همین راستا، در اوایل ۱۹۸۰ کشورهای صنعتی غرب فشارهایی برای کنترل صادرات در زمینه‌های نظامی، هسته‌ای، موشکی و تکنولوژی‌های دارای کارکرد دوگانه اعمال کردند، این تلاش در قالب تأسیس رژیم‌های کنترل صادرات شناخته‌شده است. در ابتدا، ژاپن عضو این رژیم‌ها شد و نگرانی کمتری نسبت به سایر کشورهای شرق آسیا از جمله کره جنوبی در ارتباط با این رژیم‌ها وجود داشت؛ زیرا کره جنوبی قابلیت تولید کالاهای حساس و تکنولوژیک را نداشت؛

اما پس از کسب تکنولوژی‌های حساس توسط این کشور لزوم گسترش دامنه رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات به کره جنوبی اهمیت بیشتری یافت.

دلایل داخلی و بین‌المللی در توجه کره جنوبی به رژیم‌های کنترل صادرات و پیاده‌سازی هنجارهای آنها تأثیر داشت. کره جنوبی از تولیدکنندگان اصلی کالاهای استراتژیک شده بود و در عین حال بعنوان یکی از نقاط مهم تجارت بین‌المللی قلمداد می‌شد. این کشور بعدها صادرکننده بسیار مهم در زمینه کالاهای دارای کاربرد دوگانه بشمار می‌رفت. همچنین، در زمینه بین‌المللی کره جنوبی از جانب ارتباط سایر کشورها با کره شمالی احساس تهدید می‌کرد و بسیار علاقه‌مند بود که برای ادامه، ترویج استراتژی کنترل صادرات را بعنوان بخشی از سیاست خود علیه کره شمالی بکار گیرد.

از جنبه داخلی نیز با استفاده از هنجارها و پیاده‌سازی قوانین رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات کشور کره جنوبی می‌توانست از شرکت‌های تجاری خود در مقابل ریسک صادرات غیرقانونی جلوگیری کند و تجارت صادرات محور خود را از این طریق ارتقا دهد. توجه به امنیت اقتصادی و امنیت نظامی و قرار گرفتن بعنوان متحد استراتژیک امریکا سبب توجه این کشور به رژیم‌های بین‌المللی گردید که سبب عضویت آن در تمامی رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات شد. کره جنوبی در راستای افزایش امنیت خود به رژیم‌های کنترل صادرات از جمله رژیم کنترل صادرات سلاح‌های متعارف، کالاهای فناوری‌های دامن‌شده، گروه صادرکنندگان هسته‌ای، گروه استرالیا، رژیم کنترل تکنولوژی موشکی پیوست. امروزه، استراتژی امنیت ملی کره جنوبی در راستای تعهد سیاسی به عدم اشاعه کالاهای استراتژیک باعث شده که این کشور یکی از اعضای اصلی در زمینه کنترل صادرات در معاهدات نظامی و تکنولوژیک بشمار برود و دولت این کشور بطور موفقیت‌آمیزی توسعه و اجرای سیستم کنترل صادرات را در داخل کشور پیگیری کند. لذا، با توجه به اعمال سیاست‌های جدی که نشان از اهمیت ویژه این رژیم‌ها در استراتژی امنیتی کره جنوبی دارد، همواره این موضوع مورد توجه پژوهشگران بوده است که چگونه رژیم‌های مزبور در تأمین امنیت کره جنوبی دخیل بوده‌اند و پیاده‌سازی هنجارهای آنها که لزوماً با اعمال سیاست‌های داخلی همراه است چطور ابعاد امنیتی کره جنوبی را پوشش می‌دهد بطوری که اهتمام این کشور برای اجرای قوانین این رژیم‌ها توجیه‌پذیر باشد؛ بنابراین، سؤالی که در پژوهش حاضر به آن پرداخته می‌شود این است که عضویت در رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات چگونه بر امنیت جمهوری کره جنوبی تأثیر می‌گذارد؟

چارچوب نظری: نظریه رژیم‌های بین‌المللی

نظریه رژیم‌ها از نظریاتی است که از اواسط دهه ۷۰ آغاز و در اوایل دهه ۸۰ بعنوان یک نظریه جدید در روابط بین‌الملل ظاهر شد. رژیم‌های بین‌المللی طبق تعریف کراسنر مجموعه‌ای از اصول، قواعد صریح یا تلویحی، هنجارها و رویه‌های تصمیم‌گیری است که بواسطه آنها توقعات بازیگران پیرامون حوزه مفروضی از روابط بین‌الملل به هم می‌گراید و خواست‌های بازیگران برآورده می‌شود (Krasner, 1983:2).

مطابق با نظریه رژیم‌ها، قوانین و موازین حقوقی و نهادهای بین‌المللی می‌توانند رفتار کشورها را تحت تأثیر قرار دهند. رژیم‌ها می‌توانند از میزان و شدت بی‌نظمی در روابط بین‌الملل بکاهند. «رژیم‌های بین‌الملل رویکردی ایدئالیستی و همکاری جویانه به تحولات عرصه بین‌الملل دارند و مجموعه هنجارها و عرف‌های بین‌الملل را پوشش داده و با سازوکاری شبیه به عرف‌های بین‌الملل رفتار بازیگران بین‌المللی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. رژیم‌های بین‌الملل ضرورتاً منطبق بر قوانین سخت و غیرقابل انعطاف ناشی از قرارداد نیستند؛ بلکه می‌توانند به صورت رویه‌ای در میان اعضای خود به وجود آیند. همچنین، رژیم‌های بین‌المللی کارکردهای یکسانی ندارند و بنا به شرایط می‌توانند ماهیتی فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و غیره داشته باشند» (عسگر خانی، ۱۳۹۲: ۴۴).

در واقع، رژیم‌ها وقتی شکل می‌گیرند که گروهی از کشورها برای حل اختلاف‌ها و جلوگیری از جنگ با یکدیگر همکاری کنند تا تنگنای امنیتی ناشی از اقدامات آنها درباره رفتارهای دیگران برطرف شود. رژیم‌های حاصل جمع دولت‌هایی می‌باشند که اصل همکاری را برای پیگیری منافع مشترک انتخاب کرده‌اند. در جامعه بین‌المللی می‌توان با توجه به ویژگی‌ها و معیارهای ذکرشده رژیم‌هایی را مورد شناسایی قرارداد. از مهم‌ترین این رژیم‌ها می‌توان به کردار نامه لاهه در مقابل اشاعه موشک‌های بالستیک، معاهده منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای، معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای^۱، کنوانسیون منع سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی^۲ و رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات اشاره کرد (کریمی، ۱۳۸۷: ۱۵۹).

در مورد رژیم‌های کنترل صادرات که موضوع مقاله حاضر است، می‌توان گفت این رژیم‌ها به وجود آمدند تا دغدغه امنیتی کشورهای توسعه‌یافته در زمینه دستیابی کشورهای در حال توسعه به تکنولوژی‌های حساس را از بین ببرند. کشورها با سازوکار محدودیت سازی صادرات برخی فناوری‌ها، مخصوصاً فناوری‌های با ماهیت دوگانه، توان بازدارندگی کشور موضوع را هدف قرار

^۱ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)

^۲ Biological Weapons Convention (BWC)

داده و با ایجاد تنگنایهای ارتباطی تجاری، به صورت مستقیم هزینه همکاری بین‌المللی با واحد موضوع رژیم‌ها را تا حد بسیاری زیادی بالا برده و در مقابل هزینه مقابله و برخورد با این واحد به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد. این حد از تأثیرگذاری رژیم‌ها ناشی از ماهیت نهاد گرایانه و سیستماتیک رژیم‌های کنترل صادرات است که منافع مشترکی را برای ایجادکنندگان خود به همراه دارد.

به نحوی دیگر، محدودیت و ضعف یک واحد موضوع رژیم‌های کنترل صادرات، ممکن است منافع فردی و جمعی گروهی از واحدها را به همراه داشته باشد که خود عامل همگرایی و در نتیجه افزایش سطح تأثیرگذاری رژیم‌های کنترل صادرات محسوب می‌شود. ثبات و تغییر هسته اصلی نظریه رژیم‌ها را تشکیل می‌دهد. در رژیم‌های کنترل صادرات این موضوع بصراحت دیده می‌شود که با توجه به اهمیت یافتن قدرت اقتصادی و تکنولوژیک در افزایش قدرت ملی و در نتیجه امنیت ملی، تغییر توزیع توانمندی‌ها در نتیجه دسترسی آزاد همه کشورها به تکنولوژی و دانش فنی می‌تواند در درازمدت نظام موجود بین‌المللی تغییر دهد؛ بنابراین، رژیم‌های کنترل صادرات در واقع تلاشی هستند از جانب اعضای قدرتمند برای جلوگیری از تغییر در نظام بین‌المللی حاضر. با این حال، در رژیم‌های کنترل صادرات مسائلی در حال ظهور است که نیازمند هماهنگی‌های چندجانبه چه در داخل و چه در خارج این رژیم‌ها می‌باشد (دهقانی، ۱۳۸۸: ۱۲۴-۱۲۵).

تقریباً تمامی عوامل مؤثر در تشکیل رژیم‌ها را می‌توان در رژیم کنترل صادرات مشاهده کرد که عواملی مانند نفع شخصی کشورهای قدرتمند و بانفوذ که با قدرت سیاسی و دانش خود ترتیبات و اصول این رژیم‌ها را به وجود آوردند، اصل همکاری در بین اعضای این رژیم‌ها، یکدست بودن منافع اعضا در عدم دسترسی کشورهای در حال توسعه به تکنولوژی‌های پیشرفته و مواردی از این قبیل را در برمی‌گیرد. با توجه به اینکه در پژوهش حاضر سعی بر این است که تأثیر رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات بر امنیت کره جنوبی به نمایش گذاشته شود که یکی از مهم‌ترین مفروضات نظریه رژیم این می‌باشد که ثابت کند رژیم‌های بین‌المللی بر رفتار کشورها تأثیر می‌گذارند و قرابت بسیاری با فرضیه پژوهش حاضر دارد، نظریه رژیم‌ها بعنوان چارچوب نظری دقیق و مطمئن انتخاب شد.

رژیم چند جانبه کنترل صادرات

رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات که رژیم‌های بسته نیز نامیده می‌شوند، ریشه در اقدامات عدم اشاعه امریکا برای جلوگیری از گسترش سلاح‌های هسته‌ای در دوران جنگ سرد دارد. این رژیم‌ها بعنوان مکمل رژیم‌های عدم اشاعه می‌باشند که ضرورت آنها با توافقات بسیاری از دوران

جنگ سرد آشکار شده است. مفهوم کنترل صادرات به سیاست‌ها و اقدام‌هایی اشاره دارد که در سطح ملی و بین‌المللی در جهت اعمال نظارت و کنترل بر جریان انتقال سلاح‌های کشتار جمعی و فناوری‌های پیشرفته مربوط شکل می‌گیرد.

کمیته هماهنگ‌کننده صادرات چند جانبه (کوکوم)^۱

یکی از اولین رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات کوکوم یا کمیته هماهنگ‌کننده کنترل صادراتی چندجانبه می‌باشد که در آغاز جنگ سرد و پایان جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۹ توسط آمریکا و متحدانش تشکیل گردید؛ کمیته هماهنگی برای کنترل صادرات یک رژیم بین‌المللی کنترل‌کننده صادرات کالاهای استراتژیک به کشورهای کمونیست بود. مناقشات در باب کنترل صادرات در آمریکا سبب شکل‌گیری استراتژی خاصی در مورد ممانعت از صادرات اقلام استراتژیک به بلوک کمونیست شد. کمک‌های اقتصادی و نظامی آمریکا در قالب طرح مارشال، مناقشات در کشورهای بلوک کمونیست در مورد جنگ کره و نگرش متحدین آمریکا به شوروی سابق سبب همکاری آمریکا و اروپا در شکل دادن به پایه‌های این رژیم شد. برخی از تحلیلگران معتقدند شاید اگر طرح مارشال و برنامه کمک‌رسانی نظامی آمریکا، یا شدت تنش‌ها بین بلوک کشورهای شوروی سابق نبود، رژیم‌های کنترل صادرات هیچگاه تأسیس نمی‌شدند (Lipson, 1999:33).

اعضای کوکوم موظف بودند هر نوع صدور فناوری، کالا و موارد مشابه را به تصویب کلیه اعضا برسانند و بدین ترتیب در حقیقت قدرت صادراتی کشورهای عضو کوکوم به نفع این کمیته واگذار شده بود. بدین صورت که هر نوع فعالیت صادراتی اعم از کاهش یا افزایش لیست کالا، مقاصد صادراتی و هر نوع فعالیت دیگر منوط به کسب اجازه از سایر اعضا شده بود. تا سال ۱۹۶۹ هدف اصلی نظام کنترل صادرات کوکوم حفاظت از رهبری و برتری فناوری غرب در مقابل شرق بود و این نهاد صادرات کالاهای تکنولوژیک را که کاربردهای نظامی داشت، کنترل می‌کرد. در دهه ۱۹۹۰ و با فروپاشی بلوک کمونیست و ظهور مؤلفه‌های نوین در عرصه سیاست و اقتصاد بین‌الملل، موجب شد آمریکا درصدد اصلاح سیستم کنترل صادرات خود برآید. در واقع، افزایش روابط اقتصادی، تولید جهانی و اشاعه فناوری‌ها بحث کنترل‌ها را با مشکل مواجه می‌ساخت (Feed Berg, 1992, 37).

¹ Coordinating Committee for Multilateral Export Controls (COCOM)

ترتیبات واسنار رژیم کنترل صادرات سلاح‌های متعارف و کالاها و فناوری‌های دومنظوره^۱ از دیگر معاهدات شکل گرفته در راستای استراتژی‌های بازدارنده کشورهای توسعه‌یافته، اعمال رژیم کنترلی ترتیبات واسنار است. بدنبال انحلال کوکوم کشورهای صنعتی غرب در سال ۱۹۹۴ بمنظور تأسیس نهاد جانشین آن، تلاش‌های خود را برای ایجاد یک رژیم نوین کنترل صادرات آغاز کردند. (جلالی و اکبری، ۱۳۹۳: ۱۰۲) ترتیبات واسنار نخستین رژیم کنترل صادرات جهانی تسلیحات، فناوری و تجهیزات حساس بود. این ترتیبات از گسترده‌ترین رژیم‌های کنترل صادرات اقلام دوگانه نظامی نیز می‌باشد و با هدف کمک به امنیت و ثبات منطقه‌ای و بین‌المللی منعقد شده است. ترویج شفافیت و مسئولیت‌پذیری بیشتر در انتقال فناوری‌های دومنظوره و جلوگیری از کسب فناوری‌های حساس نظامی توسط تروریست‌ها از اهداف اعلامی ترتیبات واسنار است (Wassenaar Arrangement.org, 2016).

کمیته زانگر^۲

بین سال‌های ۱۹۷۱ و ۱۹۷۴ یک گروه ۱۵ نفره از کشورهایی که شامل اعضای معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای^۳ می‌شدند، یک نشست غیررسمی در وین با ریاست کلود زانگر^۴ (از کشور سوئیس) تشکیل دادند. این گروه محدود از کشورهای دارای توانایی هسته‌ای می‌دانستند که بسیاری از مواد شکافت پذیر می‌توانند برای اهداف نظامی نیز کاربرد داشته باشند. لذا، قرار گرفتن این توانایی در اختیار دیگران را به‌منزله خطری برای خود تلقی می‌نمودند؛ بنابراین، برای محدود کردن این احتمال کمیته زانگر یا کمیته صادرکنندگان هسته‌ای را بوجود آوردند (رضایی، ۱۳۸۲: ۶۵).

کمیته زانگر یک انجمن غیررسمی می‌باشد و تصمیماتشان قدرت الزام‌آور قانونی ندارد. تصمیمات کمیته بر مبنای اجماع اتخاذ می‌شود. مبنای تشکیل کمیته زانگر به تفسیری برمی‌گردد که این گروه و اعضای بعدی آن از بند ۲ ماده ۳ آن پی‌تی ارائه می‌دهند. بند دوم ماده ۳ آن پی‌تی اعلام می‌دارد که هر یک از دول عضو این پیمان متعهد می‌شوند تا الف: منبع یا مواد شکافت پذیر و ب: تجهیزات یا موادی که به‌طور خاص برای فراوری، استفاده یا تولید مواد شکافت

¹ Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies

² Zangger Committee

³ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)

⁴ Prof. Claude Zanner

پذیر طراحی شده‌اند را برای استفاده‌های صلح‌آمیز در اختیار هیچ کشور غیرهسته‌ای قرار ندهند، مگر اینکه آن منبع یا مواد شکافت پذیر ویژه تابع پادمان‌ها باشد. این ماده از پیمان تنها کشورهای هسته‌ای را متعهد نموده است که به این امر مبادرت ورزند؛ لذا، ایجاد یک سازوکار جانبی برای تضمین این مهم بین کشورهای هسته‌ای ضروری می‌نماید (Timerbeav and Watt, 1995:17). هدف اصلی کمیته زانگر این است که مواد هسته‌ای برای ساخت تسلیحات نظامی به کار نرود، این کمیته فعالیت رسمی خود را در سال ۱۹۷۵ آغاز کرد. این کمیته دو اجلاس در اکتبر هر سال در وین برگزار می‌کند که از نظر حقوقی غیررسمی و تصمیمات آن برای کشورهای عضو الزام‌آور نیست.

گروه صادرکنندگان هسته‌ای (کلوپ لندن)^۱

اولین گام در جهت کنترل فناوری فراتر از کوکوم، استقرار آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در سال ۱۹۵۶ و معاهده منع اشاعه سلاح هسته‌ای در سال ۱۹۶۸ بود؛ که روی هم رفته یک رژیم منع گسترش هسته‌ای بین‌المللی را تشکیل می‌دادند؛ اما ناتوانی این رژیم‌ها در مقابله با گسترش سلاح‌های هسته‌ای منجر به ایجاد ترتیبات کنترل صادرات چندجانبه جدید برای مقابله با گسترش سلاح‌های هسته‌ای در قالب کمیته زانگر و نهایتاً گروه صادرکنندگان هسته‌ای شد (Lipson, 2001:24). گروه تأمین‌کنندگان هسته‌ای شامل گروهی از کشورهای هسته‌ای می‌باشند که می‌خواهند در جهت عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای فعالیت کنند؛ و فعالیت آنها از طریق دو راهنمای کلی برای بحث صادرات هسته‌ای و صادرات مواد مرتبط با مواد هسته‌ای می‌باشد. تفاوت اصلی آن اس جی با کمیته زانگر در این است که علاوه بر گسترش محدودیت های کمیته زانگر این کلوپ، فناوری را نیز در عنوان فهرست محدودیت های خود قرار داده که گام بلندی برای گسترش محدودیت های کنترل صادراتی می باشد و این کنترل‌ها دیگر مخصوص کشورهای غیر عضو آن پی تی نیست بلکه به تجربه هند شامل اعضای معاهده نیز می‌شود. اعضای اولیه این گروه کشورهای امریکا، اتحاد شوروی، انگلستان، فرانسه، کانادا و ژاپن هستند و تا ۱۹۹۶ در مجموع ۴۸ کشور عضو این گروه شدند (Anthony, AL, 1997:4).

اهداف و آیین کار اعلام شده کلوپ لندن عبارت است از: حصول اطمینان از اینکه صادرات هسته‌ای صرفاً تحت پادمان‌های آژانس، حفاظت فیزیکی و شرایط عدم اشاعه و دیگر

¹ Nuclear Suppliers Group (NSG)

محدودیت‌های مقتضی انجام شود. این گروه همچنین صادرات اقلام و تکنولوژی‌های حساس را که می‌تواند به توسعه سلاح‌های هسته‌ای کمک کند، محدود می‌نماید. در واقع، محور مشترک همه محدودیت‌ها اقدام علیه کشورها و تأسیساتی است که تابع پادمان‌ها و تحت کنترل آژانس انرژی اتمی نبوده و حاضر به انعقاد قرارداد دوجانبه با کشورهای گروه صادرکنندگان هسته‌ای نباشند مانند کشور کره شمالی. (دهقانی، ۱۳۸۸: ۱۸۶) دستورالعمل‌های ان اس جی به دو نوع عمده تقسیم می‌شود: ۱- مقررات لندن: کالاها و موادی که دارای کاربرد هسته‌ای هستند ۲- مقررات ورشو: مواد و تجهیزات و فناوری هسته‌ای که دارای کاربرد دوگانه هستند.

گروه استرالیا^۱

گروه استرالیا یک انجمن غیررسمی از کشورهای می‌باشد که از طریق هماهنگی کنترل صادرات تضمین می‌نماید که کالاهای صادراتی کشورهای عضو این گروه شامل تسلیحات شیمیایی و بیولوژیک نشود. در واقع، هدف این گروه اعطای مجوز صادرات با هدف کاهش ریسک اشاعه تسلیحات بیولوژیک و شیمیایی است. در این راستا، اعضای گروه استرالیا هیچگونه تعهد الزام‌آور حقوقی را نمی‌پذیرند و ضمانت اجرای تصمیمات گرفته‌شده به کنوانسیون‌های شیمیایی و میکروبی و اساساً به روابط سیاسی کشورها بستگی دارد. تأثیر همکاری آنها فقط بستگی به تعهدات مشترک آنها در زمینه اهداف عدم اشاعه شیمیایی و بیولوژیک و درجه قدرت داخلی و ملی هر یک از کشورها دارد.

رژیم کنترل تکنولوژی موشکی^۲

رژیم کنترل تکنولوژی موشکی یا ام تی سی آر یک انجمن سیاسی غیررسمی است که وظیفه کنترل تکثیر سلاح‌های موشکی، حامل‌های هوایی بدون سرنشین کشتارجمعی و تجهیزات و فناوری‌های همراه آن را به عهده دارد. این رژیم داوطلبانه است و اعضا موافقت کردند که خط‌مشی‌ها و پیوست‌های آن را رعایت کنند. رژیم کنترل تکنولوژی موشکی یکی از ابزارهای باقی‌مانده از دوران جنگ سرد است که تلاش می‌کند خود را با شرایط جدید تطبیق دهد. آمریکا در دهه ۱۹۸۰-۱۹۷۰ در صدد کاهش سرعت اشاعه موشک برآمد اما هیچگاه در صدد ایجاد یک

^۱ Australia Group (AG)

^۲ Multilateral Export Control Regime (MTCR)

رژیم بین‌المللی نبود و مسئله اشاعه موشک در مقابل تهدید شوروی، تهدید ثانویه تلقی می‌شد. از اینرو، آنها فکر کردند که از طریق هماهنگی مقررات صادراتی بین چند کشور همفکر غربی می‌توانند با اشاعه موشک مقابله کنند. در نتیجه، رژیم کنترل فناوری موشک مبتنی بر رژیم منع اشاعه هسته‌ای نیست و بنیان‌گذاران آن در صدد جهان‌شمول سازی رژیم نبودند؛ بلکه بیشتر شبیه گروه صادرکنندگان هسته‌ای با تعداد محدودی عضو و تمرکز صرف بر کنترل صادرات است (Karp, 2000: 108).

رژیم کنترل تکنولوژی موشکی هیچ تعهد الزام‌آور حقوقی برای اعضا ایجاد نمی‌کند. از آنجا که مبنای تأسیس این رژیم یک معاهده حقوق بین‌الملل نیست. کشورها می‌توانند بدون پیوستن به رژیم دستورالعمل‌های آن را در قوانین ملی خود اجرا کنند. در واقع، ام‌تی‌سی آر به سبک رژیم‌های بین‌المللی که در چارچوب نظری پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، بصورت غیررسمی سعی در ایجاد رویه‌ها و نرم‌های بین‌المللی در زمینه کنترل تکنولوژی موشکی دارد. (آخوندی، عباسی، ۱۳۹۶: ۱۷۲) این رژیم شامل دو سند «راهنمای رژیم تکنولوژی موشکی» و «ضمیمه تجهیزات نرم‌افزار و تکنولوژی» می‌باشد. راهنما هدف ام‌تی‌سی آر را مشخص می‌کند و ساختار کلی و قوانین را برای هدایت کشورهای عضو معلوم می‌سازد و ضمیمه شامل یک گستره وسیع از تجهیزات و تکنولوژی‌هاست که هم اقلام نظامی و هم اقلام دو منظوره که مرتبط به توسعه تولید موشک هستند را در بر می‌گیرد. کشورهای عضو باید تمام ملاحظات را در ممانعت از انتقال اقلام ضمیمه بکار ببرند.

امنیت جمهوری کره

طی قرن‌های متمادی شبه‌جزیره کره محلی برای رقابت بین قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است. از اصلی‌ترین دلایل منافع قدرت‌های خارجی در شبه‌جزیره کره، موقعیت استراتژیک آن می‌باشد که نقطه اتصال دول بزرگ منطقه شرق آسیا و همچنین جهان است. به‌طور کلی چهار قدرت امریکا، چین، روسیه و ژاپن خود را در مسائل شبه‌جزیره کره ذینفع دانسته و بر مسائل آن تأثیرگذار هستند. این کشور از سال‌ها پیش در سیاست خارجی چین بعنوان راهی به‌سوی تسخیر آسیا تلقی می‌شده است. در نگاه ژاپن، همواره کره بعنوان خنجر تلقی می‌شد که نوک آن به‌طرف ژاپن نشانه گرفته‌شده است و از نظر امنیتی تأثیر زیادی بر این کشور دارد. از نظر آمریکا، حضور در منطقه شرق دور، با توجه به حضور روسیه، چین و کره شمالی از یک‌طرف و ژاپن از طرف دیگر و به دلیل لزوم ایجاد توازن قوا، حائز اهمیت زیادی می‌باشد (دهقانی، ۱۳۸۶: ۱۱).

شبه‌جزیره کره صحنه تقابل دو اردوگاه متفاوت ایدئولوژی و نابرابری اقتصادی است. حضور پررنگ کره شمالی هسته‌ای از نظر بعد نظامی برای کشورهای منطقه و امریکا حائز اهمیت می‌باشد؛ زیرا هسته‌ای شدن کره شمالی باعث تحریک کشورهای منطقه بسوی میلیتاریزه شدن و دستاویزی برای حضور نظامی امریکا در منطقه شده است. کره شمالی نه تنها بعنوان عامل تهدید زا برای همسایه جنوبی خود محسوب می‌شود؛ بلکه ژاپن نیز از این مسئله احساس خطر می‌کند (Hapak, chae, 2010: 169). از بعد اقتصادی نیز حضور قدرت‌های اقتصادی نظیر چین، ژاپن، تایوان و کره جنوبی و اعضای آسه آن^۱ و همچنین بازارهای وسیع و پرجمعیت در منطقه به اهمیت شرق آسیا بویژه شبه‌جزیره کره بلحاظ اقتصادی افزوده است. کره جنوبی در موقعیت استراتژیک شبه‌جزیره کره واقع شده است. موقعیت کره جنوبی و وضعیت این کشور در منطقه، آنرا بصورت پایگاهی برای امریکا و غرب درآورده است، بطوری که غرب حتی برای اعمال نفوذ در کشورهای نظیر ژاپن هم از طریق کره جنوبی عمل می‌کند.

از طرف دیگر، کره جنوبی بدلیل این موقعیت راهبردی، خود را بر کشورهای جنوب شرقی آسیا، از جمله استرالیا و نیوزلند و مهم‌تر از همه بر کره شمالی، مسلط می‌داند. وضعیت جغرافیایی و استراتژیک کره جنوبی و الزامات امنیتی محیط پیرامونی آن بدرستی گویای الزامات امنیتی این کشور می‌باشد. کره جنوبی بعنوان یک کشور صنعتی باید با در نظر گرفتن مسائل امنیتی خود خط‌مشی درستی را در عرصه دفاعی- نظامی در پیش گیرد تا بتواند با غلبه بر معضلات امنیتی منطقه شرق آسیا اهداف توسعه ملی خود را پیگیری نماید. مهم‌ترین تهدید امنیتی کره جنوبی اقدامات همسایه شمالی آن در زمینه هسته‌ای و سلاح‌های کشتار جمعی می‌باشد.

تهدید کره شمالی

ریشه بحران هسته‌ای کره شمالی به منازعات جنگ سرد برمی‌گردد و این کشور تحت تأثیر فضای دوقطبی و در سایه کمک‌های شوروی سابق و چین در فرایند هسته‌ای شدن گام گذاشت. فعالیت‌های هسته‌ای کره شمالی در سال ۱۹۵۱ و پس از استقرار نخستین کلاهک اتمی امریکا در کره جنوبی آغاز گردید. با پایان جنگ سرد و فروپاشی شوروی و با تغییر محیط بین‌المللی، کره شمالی مسیر خود به سمت هسته‌ای شدن را ادامه داد. کره شمالی در اواخر دهه ۱۹۷۰ عملاً تلاش برای کسب سلاح‌های هسته‌ای را آغاز نمود و نخستین راکتور اتمی خویش یعنی

¹ Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

پیونگ‌یانگ را با ظرفیتی برابر با ۵ مگاوات در سال ۱۹۸۴ تأسیس کرد. باین ترتیب، رقابت‌های اتمی در شبه‌جزیره کره آغاز گردید. در مورد راکتور ۵ مگاواتی کره شمالی گفته می‌شود که این راکتور می‌تواند سالانه سوخت اورانیوم کافی برای هفت کیلوگرم پلوتونیوم تولید کند، میزانی که برای ساخت یک بمب هسته‌ای در سال کافی است (نصرالله بیگلر، ۱۳۹۳: ۶۵).

کشورهای همسایه کره شمالی بر این اعتقادند که تسلط و مالکیت کره شمالی به سلاح‌های هسته‌ای قابل تحمل نیست. در نتیجه، با توجه به خطر محسوس تسلیحات متنوع کره شمالی می‌توان گفت الزام ترتیب یک استراتژی قوی دفاعی برای کره جنوبی بیش از کشورهای دیگر وجود دارد. در واقع، حضور همسایه قدرتمند و هسته‌ای کره شمالی در مرزهای شمالی شبه‌جزیره کره، باعث شده خطر تهدید سلاح‌های هسته‌ای برای کره جنوبی همواره ملموس باشد و برغم راه‌های دیپلماتیک و مذاکرات متعدد برای حفظ صلح و ثبات در منطقه، کره جنوبی باید همواره احتمال حملات قریب‌الوقوع کره شمالی را در استراتژی دفاعی خود در نظر بگیرد.

با توجه به موقعیت استراتژیک کره جنوبی و تهدیدات استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی توسط همسایه شمالی این کشور می‌توان به الزامات استراتژی دفاعی کره جنوبی پی برد. کشور کره جنوبی ضعف‌های دفاعی مهمی دارد، سنول پایتخت این کشور که جمعیتی در حدود ۱۰ میلیون نفر دارد، نزدیک منطقه غیرنظامی کره شمالی قرار گرفته است و همواره سایه تهدید به جمعیت ۱۰ میلیون نفری پایتخت این کشور احساس می‌شود. برای مقابله با تهدیدات پیرامونی، کره جنوبی اقدام به اتخاذ استراتژی دفاعی در سه قالب نموده است: ۱- افزایش توان نظامی کشور ۲- اتحاد استراتژیک با آمریکا ۳- عضویت در نهادهای امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی.

افزایش توان نظامی کره جنوبی

با توجه به مسائل ژئوپلیتیک و بین‌المللی کره جنوبی استراتژی امنیتی خود را روی موضوعاتی از قبیل حفاظت کشور از تهدیدات خارجی، تهاجمات کره شمالی، حفظ وحدت داخلی، حفظ ثبات و صلح در منطقه شرق آسیا و نهایتاً نظام بین‌الملل قرار داده است. سند دفاع ملی جمهوری کره بعنوان مرجع‌ترین منبع برای کشف استراتژی این کشور می‌باشد که در آن کره شمالی بعنوان دشمن اصلی و بعنوان اصلی‌ترین تهدید، در نظر گرفته شده است. با عنایت به اهداف مزبور کره جنوبی بعنوان کشوری توسعه‌یافته با منابع محدود، اصلاح سیستم دفاع ملی خود در صدر اولویت‌های کشور قرار داده است. در سالهای اخیر برنامه‌هایی همچون: اصلاح برنامه دفاع ملی

(۲۰۱۲-۲۰۳۰) توسط وزارت دفاع این کشور اعلام شده است؛ که شامل افزایش توانایی بازدارندگی در مقابل کره شمالی و افزایش کارآمدی نیروهای نظامی این کشور می‌شود. در مارس ۲۰۱۴ برنامه تغییر اصول دفاعی کره جنوبی (۲۰۱۴-۲۰۳۰) تدوین شد که باهدف توسعه بلندمدت توانایی‌ها و قابلیت‌های دفاعی در مقابل تهدیدات بالقوه کره شمالی و با هدف وحدت شبه جزیره کره و افزایش توانایی‌های نظامی در برابر تهدیدات این کشور طرح شده است. بطوری که در فوریه ۲۰۱۷ اعلام شد برنامه تغییر اصول دفاعی (۲۰۱۴-۲۰۳۰) درحالی که تغییرات دفاعی را مدنظر قرار می‌دهد بر روی آمادگی برای مقابله با تهدیدات داخلی و جنگ‌های بیرونی تأکید دارد و اولویت اول خود را سازمان‌دهی قدرت نظامی برای پاسخ به تهدیدات هسته‌ای، موشکی و سایر تهدیدات نامتقارن کره شمالی قرار داده است (Defense Policy Division, Policy Planning Bureau, 2011:41).

اتحاد امنیتی ایالات متحده آمریکا و کره جنوبی

در طول زمان، اتحاد میان آمریکا و کره جنوبی به موضعی فراتر از یک پیمان صرفاً امنیتی تبدیل شده و اکنون ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خاصی به خود گرفته است. این اتحاد نظامی برای آمریکا بسیار حائز اهمیت است و یکی از مهم‌ترین پیمان‌های آن کشور محسوب می‌شود. با توجه به تهدید هسته‌ای کره شمالی، همسایه جنوبی آن همواره اتحاد استراتژیک با آمریکا در قالب پیمان‌های دفاعی و رزمایش نظامی را مورد تأکید خود قرار داد. آمریکا و کره جنوبی برای تقویت اتحاد گام‌های مختلفی برداشته‌اند. درحالی که دو کشور در حال تقویت اتحاد خود در اجلاس‌های سران هستند، قراردادی برای مقابله با تهدید کره شمالی امضا کرده‌اند. استقرار سیستم تاد در کره جنوبی و اتخاذ سیاست بازدارندگی هسته از جمله ابتکارات مشترک این دو کشور در برقراری توازن دفاعی در برابر کره شمالی می‌باشد. از سال ۲۰۱۰ نشست‌های مشترکی تحت قالب ۲+۲ میان وزرای دفاع و خارجه دو کشور آغاز گردید که موضوعاتی از قبیل امنیت سایبری، دفاع موشکی، امنیت هسته‌ای، تغییرات اقلیمی، بیماری‌های واگیردار عناوین جلسه‌های آن می‌باشد (Nikitin, 2016:27). کره جنوبی در حال حاضر با استفاده از چتر هسته‌ای آمریکا می‌تواند از «تخریب تضمینی دوجانبه» بهره‌مند شود. آمریکا بازدارندگی هسته‌ای را به شبه جزیره کره کشانده به این صورت که در صورتی که کره شمالی به کره جنوبی با سلاح هسته‌ای حمله کند، آمریکا، کره شمالی را تهدید به حمله هسته‌ای می‌کند. در این صورت، کره جنوبی سلاح هسته‌ای را از آمریکا قرض می‌نماید اما تسلیحات هسته‌ای بطور مستقیم تحت فرماندهی

مستقیم رئیس‌جمهور کره جنوبی نیست. برغم تحکیم روابط واشنگتن و سئول باید گفت که کنترل تسلیحات هسته‌ای توسط هر دولت به‌طور مستقل بسیار جذاب خواهد بود.

کره جنوبی و نهادهای امنیتی دوجانبه و چندجانبه

در راستای افزایش امنیت، کره جنوبی همواره در گروه‌بندی‌های دوجانبه و درون منطقه‌ای فعالیت داشته است؛ کره جنوبی تاکنون در راستای افزایش امنیت خود، همکاری‌های استراتژیک را با تعدادی از کشورها برقرار ساخته است. توافقنامه همکاری‌های استراتژیک و دفاعی و صنعتی با هند، توافقنامه ائتلاف دفاعی با سنگاپور، توافقنامه تبادل اطلاعات با استرالیا، از جمله ابتکارات کره جنوبی برای توسعه ارتباطات تجاری و دیپلماتیک با دیگر کشورها و تأمین امنیت دفاعی و نظامی خود از این طریق می‌باشد. از دوران جنگ سرد کره جنوبی همانند ژاپن استراتژی چندجانبه‌گرایی و نهادهای امنیتی منطقه‌ای را بعنوان مؤلفه اساسی تصمیم‌گیری و مکانیسم حل اختلافات در منطقه بکار گرفته است، اما کره جنوبی به شکلی متفاوت نسبت به ژاپن به این عامل توجه نشان داده است.

کره جنوبی فعالیت مؤثری در نهادهای امنیتی چندجانبه دارد و منابع زیادی را به این قبیل ابتکارات چندجانبه امنیتی اختصاص داده است. در سال ۲۰۰۰ سئول چندین طرح باهدف تأسیس یک سیستم باز و چندجانبه امنیتی در منطقه مطرح کرده بود. در سال ۲۰۰۳ ابتکار همکاری شمال شرق آسیا^۱ توسط کره جنوبی مطرح شد که چارچوب‌هایی برای تعمیق همکاری‌های امنیتی در منطقه بود. همچنین، طرح‌هایی از قبیل ابتکار صلح و همکاری در شمال شرق آسیا^۲ نیز توسط پارک جیون‌هی^۳ اعلام شد که مکانیسمی برای حل نزاع‌های منطقه‌ای علل خصوص در جهت رقابت‌های نظامی آمریکا-چین است که گفتگو در زمینه موضوعات امنیتی را شامل می‌شود (South Korean MOFA, 2015). کره جنوبی همچنین از ابزار رژیم‌های کنترل صادرات نیز به‌عنوان بخشی از راهبرد امنیتی خود در جهت افزایش امنیت خود استفاده می‌کند. کره جنوبی هم‌اکنون در اکثر رژیم‌های بین‌المللی کنترل صادرات عضویت یافته است. با توجه به همکاری‌های استراتژیک آمریکا با کره جنوبی در زمینه نظامی-امنیتی این کشور با عضویت در این رژیم‌های صادراتی وجهه بین‌المللی خود را ارتقا می‌بخشد و می‌تواند از این استراتژی در جهت تعمیق روابط با آمریکا و بلوک غرب نیز استفاده نماید.

^۱ Northeast Asia Cooperation Initiative (NACI)

^۲ North East Asia Peace and Cooperation Initiative (NAPCI)

^۳ Park Geun-hye

کره جنوبی و رژیم های چند جانبه کنترل صادرات

رژیم های کنترل صادرات یک فضای امن برای کره جنوبی در جهت ارتقای امنیت آن فراهم می آورد و ابعاد تأثیرگذار رژیم های کنترل صادرات بر امنیت کره جنوبی را به دودسته اصلی: ۱- داخلی- ملی ۲- خارجی- بین المللی تقسیم می شود. در بعد ملی، سیستم داخلی و ساختار کنترل صادرات در کره جنوبی را مورد تعمیق قرار داده و در بعد خارجی به بررسی تأثیر هریک از ابعاد استراتژیک، اقتصادی، نظامی-دفاعی و سیاسی-بین المللی می پردازیم (koreanlii.or.kr, 2019).

کره جنوبی ازجمله کشورهایی است که به قوانین و الزامات کنترل صادرات اهتمام ویژه داشته است و اقدامات حائز اهمیتی در پیاده سازی هنجارهای رژیم های کنترل صادرات در داخل کشور انجام داده است که شامل تأسیس نهاد و سیستم های آنلاین در جهت تدوین و توسعه قوانین صادراتی و اعطای اعتبارنامه های تجارت خارجی می باشد. در دهه ۱۹۸۰ میلادی، باوجود نبود هیچ گونه تعهد بین المللی برای تعیین اقدامات ملی کشورها، جمهوری کره اقدام به اتخاذ سیاست های کنترل صادرات ورزید. کره جنوبی از اقتصادی صادرات محور برخوردار است و دولتش نیز با اتخاذ سیاست های کنترل صادرات بر آن است تا در عین حمایت از تجارت بین المللی شرکت های کره ای، از صادرات غیرقانونی کالاهای استراتژیک جلوگیری کرده و شرکت ها را از اقدام خلاف مقررات رژیم های چندجانبه کنترل صادرات منصرف سازد. کره جنوبی، با تأسیس نهادهایی همچون وزارت تجارت، صنعت و انرژی (وتصا)^۱ اجرای کنترل صادرات را تسهیل کرده است. وزارت تجارت، صنعت و انرژی شرکت های صادرکننده داخلی را در جهت اجرای کنترل صادرات کمک رسانی می کند. در سال ۲۰۰۳، قانون تجارت خارجی^۲ در راستای تولید و تسهیل این سیاست، سیستمی آنلاین با نام یس ترید^۳، برای مدیریت کالاهای استراتژیک به تصویب رساند. در سال ۲۰۰۷ نیز، متمم دیگری برای قانون تجارت خارجی به تصویب رسید و کنترل صادرات برای کالاهای استراتژیک توسعه پیدا کرد. برای مثال، موسسه تجارت استراتژیک کره^۴، بمنظور حمایت از اجرای کنترل صادرات و اقداماتی همچون سرویس های شناسایی، تأسیس شد (Jaewon lee, 2013, 5).

دولت کره جنوبی، بطور پیوسته قوانین مربوط به کنترل صادرات را اصلاح کرده تا همواره مطابق با تغییرات به وجود آمده در رژیم های چندجانبه کنترل صادرات باشند. در این راستا،

^۱ Ministry of Trade, Industry and Energy (MOTIE)

^۲ Foreign Trade Act (FTA)

^۳ Yes Trade

^۴ Korea Strategic Trade Institute (KOSTI)

کره جنوبی، ابزار قانونی پیشرفته‌ای نیز-با رعایت موازنه بین اصل عدم اشاعه و سیاست افزایش صادرات- تهیه کرده است. به عبارت دیگر کشور سعی بر این داشته که به نحوی بین سیاست کنترل صادرات و حجم صادراتی کشور تناسب برقرار کند و هدف اصلی خود یعنی افزایش صادرات را از طریق این مکانیسم بهبود دهد. چهار قانون اصلی، مبنای سیستم فعلی کنترل صادرات در کره جنوبی را شکل می‌دهند: قانون تجارت خارجی، قانون برنامه‌ی دستیابی دفاع^۱، قانون امنیت هسته‌ای^۲ و قانون کنترل تولید، صادرات و واردات مواد شیمیایی برای عدم اشاعه تسلیحات بیولوژیک و شیمیایی^۳ (قانون عدم اشاعه تسلیحات بیولوژیک و شیمیایی). درحالی که هرکدام از این قوانین، صادرات کالاهای خاصی را سامان می‌دهد، قانون تجارت خارجی اصل اساسی کنترل صادرات در کره جنوبی است. این قانون، مشخص می‌کند که چه کسی جواز صادرات را صادر می‌کند و چگونه فرایند اعطای اعتبارنامه باید انجام شود (Jaewon lee, 2013, 7). در کره جنوبی سیستم قوی و مؤثری در جهت کنترل صادرات کالاهای و اقلام استراتژیک و پیاده سازی هنجارهای رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات وجود دارد که توسط بخش‌های مجزا و سیستم‌های آنلاین صورت می‌گیرد و شفافیت زیادی در پیگیری و شناسایی دارد، از نظر داخلی و ملی اجرای قوانین این رژیم‌ها سبب می‌شود که شرکت‌های داخلی از صادرات غیرقانونی منع شوند؛ زیرا با وجود این سیستم‌ها هرگونه انحراف از قوانین مشخص می‌شود و به این صورت نهاد‌های زیر ربط می‌توانند روند صادرات کمپانی‌ها و شرکت‌های خصوصی را رصد کنند و در صورت اقدام غیرقانونی، مطابق قانون آن‌ها را مجازات کنند و کنترل مؤثری بر روند صادرات کشور اعمال نمایند و امنیت صادرات قانونی را تضمین نمایند، این مسئله نشان از اهمیت اساسی و استراتژیک این راهبرد در داخل کشور و سیاستمداران کره جنوبی دارد. علاوه بر این، اجرای قوانین کنترل صادراتی در مورد تکنولوژی‌های حساس و اقلام دارای کاربرد دوگانه، تأثیرات بین‌المللی بر امنیت کره جنوبی دارد.

ابعاد خارجی - بین‌المللی

با توجه به مطالب پیش گفته تأثیرگذاری رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات بر امنیت کره جنوبی را در حیطه بین‌المللی می‌توان در ابعاد استراتژیک، اقتصادی، نظامی-دفاعی و سیاسی-بین‌المللی خلاصه نمود.

¹ Defense Acquisition Program Act (DAP)

² Nuclear Safety Act (NSA)

³ Prohibition of Chemical and Biological Weapons Act (PCBW)

الف) ابعاد استراتژیک: معادلات و ارتباطات امنیتی در منطقه آسیا-پاسفیک در دوره‌ی پسا جنگ سرد مورد تغییر و تحول اساسی قرار گرفت. با توجه به این مسئله تلاش‌های جدیدی برای ارتقا و هماهنگی کنترل صادرات بر کالاهای دومانظوره و تکنولوژی‌های نظامی در این منطقه در حال انجام است. ژاپن، کره جنوبی، چین و هنگ کنگ سیاست‌های خودشان را در جهت کاهش سلاح‌های کشتارجمعی معطوف کرده‌اند. اینکه چگونه و اساساً چرا این کشورها کنترل صادرات را اجرا می‌کنند مورد بحث می‌باشد (Park, 1990: 247).

کشورهای شرق آسیا بدنبال این هستند که نگرانی‌های منطقه‌ای که ناشی از سلاح‌های کشتارجمعی است را کاهش دهند. ژاپن و کره جنوبی نگران تسلیحات هسته‌ای و برنامه موشکی کره شمالی هستند؛ زیرا که تسلیحات کشتارجمعی یک نگرانی اساسی برای هر کشوری است و این مسئله اساس اقتصاد و توسعه و تسهیل تجارت را در منطقه تهدید می‌کند و ضروری است که کشورها در زمینه کنترل صادرات نقش اساسی ایفا کنند. درواقع این کشورها نقش شهروند خوب را ایفا می‌کنند و اساساً از نظر جهانی کنترل صادرات وظیفه هر کشوری است (Cupitt, 1997: 23). دولت‌هایی مثل کره جنوبی نیز از کنترل صادرات به‌عنوان ابزاری برای تأیید خودشان به‌عنوان یک بازیگر مستقل تجاری استفاده می‌کنند و مدیریت قوانین و هنجارهای کنترل صادراتی می‌تواند بر فعالیت‌های اقتصادی این کشور تأثیر بگذارد و همچنین کره جنوبی را در مورد قوانین اقتصادی خارج آگاه کند و کنترل صادرات می‌تواند یک وسیله جایگزینی برای کنترل نوسانات تجارت و سرمایه‌گذاری باشد.

در نهایت، با توجه به موارد پیش گفته و در نظر گرفتن این نکته که کشورهای منطقه شرق آسیا در حال به‌روزرسانی سیستم‌های کنترل صادراتی خود می‌باشند و از این مکانیسم برای ارتقای سطح امنیت و پیشرفت اقتصاد خود استفاده می‌کنند، برای کشوری همچون کره جنوبی که اقتصاد صادرات محور داشته و در تلاش برای معرفی خود بعنوان قدرت حائز اهمیت در شرق آسیا است، ارتقای سیستم کنترل صادرات و ادغام در قوانین رژیم‌های کنترل صادراتی بسیار حائز اهمیت می‌باشد. سیستم کنترل صادرات کره جنوبی در دو دهه اخیر پیشرفت‌های چشمگیری داشته است و هم‌اکنون یک کشور پیشرفته در حوزه کنترل صادرات در منطقه آسیا-پاسفیک و جهان مطرح است (Cupitt, 1997: 27). می‌توان گفت رویه‌های دولت کره جنوبی به رویکرد نهادگرایی کلی در مورد امنیت هسته‌ای، امنیت نظامی و کنترل صادرات متمایل بوده و مایل است این رویکرد را در کره پی‌گیری نماید. اگر این رویکرد موفقیت‌آمیز باشد کره جنوبی در

آینده‌ای نه‌چندان دور به یک مدل برای کشورهای فعال در صنعت هسته‌ای و تجارت هسته‌ای در منطقه آسیا-پاسفیک تبدیل می‌شود.

ب) ابعاد اقتصادی: کره جنوبی در سال‌های جنگ سرد مبادلات کمی با بلوک کمونیست داشت اما امروزه افزایش مبادلات با کشورهای بلوک کمونیستی سابق باعث شده سیاست کنترل صادرات یک عامل مهم تصمیم‌گیری در مورد مبادلات و تجارت با این کشورها باشد. شرکای جدید اقتصادی در بلوک شرق نیز تلاش زیادی برای گسترش تجارت علل خصوص در حوزه ارتباطات و وسایل الکترونیک و برخی مواد تکنولوژی‌های دوگانه با کره جنوبی می‌کنند، علت تمایل این کشورها به کره جنوبی این است که این کشور بسیار راحت‌تر از امریکا، ژاپن و اروپای غربی می‌تواند تکنولوژی‌های مؤثر و موردنیاز این کشورها را تأمین کند. از طرف دیگر کره جنوبی تهدیدی در جهت وابستگی اقتصادی این کشورها نیست. از جانب دیگر برای اقتصاد در حال رشد کره جنوبی این کشورها بازارهای جدیدی برای کالاها و تولیدات کره جنوبی محسوب می‌شوند. توسعه اقتصادی کره جنوبی متکی به ارتقاء و توسعه تکنولوژی‌های پیشرفته است که در این زمینه کشورهای شرق آسیا می‌توانند همکاری‌های مؤثری با این کشور داشته باشند. تمام موارد پیش گفته سبب آن می‌شود که حجم صادراتی کره جنوبی با بلوک کشورهای شرق آسیا در زمینه تکنولوژی‌ها و اقلام دوگانه بالا رود (Elliott-Gower, Bertsch, 1994:253).

احتمال اتحاد امنیتی پیونگیانگ-مسکو-پکن و کمک‌های نظامی این کشورها به کره شمالی برای کره جنوبی بسیار دارای اهمیت می‌باشد و تا وقتی که ضمانت مؤثر در مورد ممانعت از انحراف تکنولوژی‌های حساس و استراتژیک از این کشورها به کره شمالی وجود نداشته باشد این خطر امنیتی برای کره جنوبی وجود دارد که تکنولوژی‌های صادر شده علیه این کشور بکار گرفته شوند؛ لذا، ضروری است رفتار چین روسیه و اروپای شرقی و تجارت با این کشورها در چارچوب قوانین و هنجارهای رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات باشد (Elliott-Gower, Cupitt, Bertsch, 1994:255).

کره جنوبی از هرگونه برون رفت از چارچوب رژیم‌های کنترل صادرات که سبب می‌شود تکنولوژی‌های حساس به کره شمالی برسد شدیداً واهمه دارد. این عامل برای کره به حدی حائز اهمیت می‌باشد که هرگز منافع امنیتی خود را تحت‌الشعاع عواید اقتصادی قرار نمی‌دهد. می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که جایگاه تکنولوژیک کره جنوبی و استراتژی امنیتی آن سبب می‌شود

سیاست کنترل صادرات و تبعیت از راهنمای رژیم‌های کنترل صادرات در سیاست‌گذاری کره جنوبی در بعد امنیت اقتصادی اش نقش حائز اهمیتی داشته باشد (Park, 1987: 45).

محرك صادرات صنایع دفاعی

در سال‌های اخیر بازار جهانی در زمینه اقلام دفاعی دائماً در حال رشد بوده است و به همین ترتیب کشورها در حال تقویت سیستم صادرات صنایع دفاعی خود می‌باشند. صادرات اقلام دفاعی گران‌ترین و مهم‌ترین بسته‌های صادراتی کشورهای توسعه‌یافته را به خود اختصاص می‌دهد در این میان کشور کره جنوبی نیز در زمینه صادرات صنایع دفاعی رشد چشمگیری داشته است و دولت تلاش قابل توجهی برای حمایت از صادرات و حفاظت از این مقوله نموده است. استراتژی صادرات اقلام دفاعی جمهوری کره که توسط وزارت دفاع ملی^۱ تهیه و تدوین‌شده شامل مؤلفه‌هایی برای تقویت و پشتیبانی از صادرات اقلام دفاعی کشور می‌باشد. وزارت دفاع ملی بیان نموده که باید تمام تلاش خود را در جهت نوسازی و افزایش توان ملی برای حفاظت از صنایع، تولیدات دفاعی و حفظ برتری کره جنوبی به کار گیرد. در این زمینه تلاش‌هایی برای کشف اقلام مهم صادراتی با قابلیت رقابت‌پذیری جهانی در صنعت کشتی‌سازی و ساخت زیردریای‌های پیشرفته، وسایل حمل‌ونقل نظامی و صنایع دفاعی همواره مدنظر بوده است. وزارت دفاع ملی کره افزایش حمایت دولتی از صادرات اقلام دفاعی را که توانایی رقابت‌پذیری بالا و قیمت مناسب دارند، در حوزه صنایع دفاعی اعلام نموده است که شامل تضمین‌های معافیت صادراتی نیز می‌شوند. همچنین کشور کره جنوبی و وزارت دفاع ملی آن پیشگام صادرات و افزایش فعالیت‌های تجاری حوزه دفاعی در منطقه شرق آسیا است. در همین راستا، این وزارت اقدام به هدف‌گذاری استراتژی صادراتی خود برای هر منطقه خاص نموده و اطلاعات مناسبی برای حمایت از صادرات بر اساس آنالیزهای بازار مناطق مختلف دنیا را ارائه نموده است (Defense Policy Division, Policy Planning Bureau, 2010: 231).

به‌علاوه، تبادلات نظامی و همکاری در حوزه صنایع دفاعی و اقلام لجستیک در سطح جهانی همواره مدنظر سیاستمداران کره جنوبی بوده و حمایت‌های دولتی در جهت انجام فعالیت‌های تجاری در فراتر از مرزها و نقش‌آفرینی در بازارهای جدید مورد توجه قرار گرفته است. به‌عنوان نمونه تجدید و به‌روزرسانی نمایشگاه تجهیزات دفاعی و فضای ماورای جو^۲ و معرفی آن بعنوان یک رویداد ویژه دفاعی در سطح جهانی سبب نمایش این کشور بعنوان یکی از برترین

^۱ Ministry of National Defence (MND)

^۲ Aerospace and Defense Exhibition (ADEX)

کشورهای دارای صنایع دست برتر دفاعی شده است. وزارت دفاع ملی همچنین زیرساخت‌های صادرات اقلام دفاعی را توسعه و مورد حمایت قرار داده است. شورای پشتیبانی از صادرات کالاهای دفاعی^۱ و مرکز حمایت از تجارت اقلام دفاعی^۲ در همین راستا در وزارت مربوطه به وجود آمدند. به علاوه، یک آژانس ویژه برای حمایت از اقلام دفاعی^۳ تأسیس شد که ذخایر دفاعی را افزایش دهد. با توجه به توضیحات بالا و اولویت راهبرد ارتقای صادرات اقلام دفاعی به خارج کشور، کره جنوبی برای نیل به این هدف ناگزیر به تبعیت از قوانین رژیم‌های کنترل صادراتی می‌باشد و باید مکانیسم‌هایی در داخل برای پیشبرد این هدف اعمال کند. بدیهی است اقلام استراتژیک و تکنولوژی‌های مرتبط با صادرات صنایع دفاعی باید مورد نظارت کامل قرار گیرد تا روند صادراتی این اقلام در بازار رقابتی شرق آسیا تسهیل شده و موجبات نگرانی از رسوخ فناوری‌های مزبور به کشورهای خطر مانند کره شمالی را برطرف نماید.

ج) امنیتی - نظامی: کاهش تهدید کره شمالی

آزمایش‌های هسته‌ای و موشکی کره شمالی قطعاً پیامدهای داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی مهمی بدنبال دارد، اما مهم‌ترین پیامد آن این است که چگونگی تأمین صلح و ثبات بین‌المللی در عصری که تعداد بازیگران هسته‌ای رو به ازدیاد هستند، محقق می‌شود. این مهم بطور قطع ضرورت بازنگری در رژیم‌های امنیتی بین‌المللی را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. آزمایش هسته‌ای کره شمالی درعین حال تأثیرات عمیقی بر امنیت منطقه‌ای و امنیت بین‌المللی گذاشته و باعث برهم زدن توازن قوای دوقطبی پس از جنگ سرد شده است. توسعه طلبی هسته‌ای کره شمالی غیرقابل انکار است و لزوم پیگیری استراتژی‌های دفاعی توسط کره جنوبی که یکی از آنها استفاده این کشور از رژیم‌های کنترلی است برای مقابله با تهدید امنیتی بیش از پیش مشخص است (Secretary of Defense, 2018:85).

رژیم تحریم‌ها از جمله رژیم‌های کنترلی بیش از هر چیز توسعه اقتصادی کشورهای موردنظر را هدف قرار می‌دهد؛ زیرا کشورهای تحریم کننده با امید با اینکه افزایش نارضایتی در کشورهای هدف و احساس عقب ماندگی یا عدم امنیت، آنان را وادار به تغییر رفتار نماید به این شیوه‌ها متوسل می‌شوند. درمجموع پس از پایان جنگ سرد و تغییر نقطه تمرکز سیاست بین‌الملل از

¹ Export Support Council for Defense Commodities (ESCDC)

² Support Center for Defense Commodity Trade (SCDCT)

³ Special Defense Commodity Export Support Agency (SDCESA)

امنیت و نگرانی‌های امنیتی به علائق و امنیت اقتصادی، علاقه به استفاده از ابزار نظامی کاهش یافته و قابلیت ابزارهای اقتصادی و تحریم‌های اقتصادی فزونی گرفته است. این مسئله از دو امر ناشی می‌شود: اول اینکه در مقایسه با ابزارهای نظامی، تحریم‌های اقتصادی هزینه کمتری برای کشورهای تحریم کننده دارد، دوم این که با توجه به پیشرفت فناوری و آثار آن بر توسعه اقتصادی اجتماعی کشورها، می‌تواند منجر به افزایش نارضایتی‌ها و مخالفت‌های درونی بر ضد نظام حاکم گردد (دهقانی، ۱۳۸۸: ۳۱۰).

همواره تحریم‌ها علیه کشورهای هدف ابتدا در زمینه تسلیحات و کالاهای نظامی آغاز می‌گردد و در صورت عدم تأثیر به کالاهای و مواد دومانظوره تسری پیدا می‌کند و سپس کنترل‌های مالی و دیگر محدودیت‌ها به دنبال آن اعمال می‌گردد. بدیهی است تحریم‌های نظامی به‌طور مستقیم بر توان نیروهای نظامی در کشورهای در حال توسعه که اغلب به واردات سلاح وابسته هستند اثر می‌گذارد و سپس دیگر محدودیت‌ها به‌طور غیرمستقیم با خارج نمودن منابع مالی از دست کشورهای مورد تحریم، تهیه اقلام مورد نیاز برای آنان را با دشواری مواجه می‌سازد. این روند حتی در صورت وجود منابع مالی کافی برای تأمین این اقلام از راه‌های غیرمعارف اولاً هزینه تأمین امنیت برای آن کشورها را بالا می‌برد. دوم اینکه امکان دسترسی به فناوری‌های روز را برای کشور هدف غیرممکن می‌سازد.

بسیاری از تحریم‌هایی را که کشورهای عضو گروه‌های رژیم‌های کنترلی اعمال می‌کنند با توسل به قطعنامه شورای امنیت توجیه می‌گردد. اکنون کلیه تحریم‌های تشدید شده در زمینه های شیمیایی، میکروبی، بهداشتی و دیگر ابعاد همه با توجیه رعایت قطعنامه‌های شورای امنیت صورت می‌گیرد. بموازات پیشرفت برنامه هسته‌ای و موشکی کره شمالی، از سال ۲۰۰۶ بدینسو تحریم‌های یک‌جانبه، دوجانبه و چندجانبه علیه این کشور تشدید می‌شود. تازه‌ترین و مهم‌ترین تحریم‌هایی که علیه این کشور اعمال شده، قطعنامه‌های ۲۳۷۱ و ۲۳۷۵ شورای امنیت است. قطعنامه‌هایی که اخیراً و در واکنش به پیشرفت‌های چشمگیر در برنامه هسته‌ای و موشکی این کشور اعمال شد. قطعنامه ۲۳۷۱ در راستای قطعنامه‌های پیشین و با هدف تشدید فشارهای اقتصادی بر کره شمالی و مسدود کردن منابع برنامه تسلیحاتی این کشور تهیه و تصویب شده است. با دقت در مفاد قطعنامه جدید تحریمی علیه کره شمالی می‌توان مدعی شد که واکنش‌ها به برنامه موشکی و هسته‌ای این کشور تشدید شده بود و منجر به انزوای کامل این کشور در جامعه بین‌المللی شده است. تحریم‌های علیه کره شمالی بدلیل طولانی شدن، سبب ناتوانی کشور

در رفع نیازهای ضروری مردم شده است و با تحلیل قدرت کره شمالی در مقابل فشارهای داخلی کشور در مقابل مشکلات آسیب‌پذیرتر می‌شود. به دلیل اینکه مکانیسم عمل رژیم‌های کنترل صادراتی بگونه‌ای است که اعتقاد دارند طولانی شدن تحریم سبب می‌شود آثار عمیق آنها در بافت اقتصادی کشور تحریم شونده نفوذ نمایند. آنگاه آن تحریم‌ها خود را بصورت نارضایتی‌های سیاسی نمایان خواهند ساخت.

کشور کره شمالی بدلیل وقوع سیل و خشک‌سالی از سال ۱۹۹۵ با بحران کمبود مواد غذایی روبرو است. جیره عملیاتی کشور برای مدت سه ماه در انبارها نگاه‌داری و هرسال تعویض می‌شود. کره شمالی هم‌اکنون مواد سوختی موردنیاز خود را از چین وارد می‌کند. این کشور هیچگونه منابع نفتی زیرزمینی ندارد و تلاش آن‌ها برای اکتشاف نفت در سواحل غربی با همکاری متخصصان مالزی هنوز به نتیجه نرسیده است. کمبود مواد سوختی یکی از نقاط ضعف این کشور در جهت تأمین سوخت هواپیما و ادوات زمینی است. بدون شک، تحریم‌های یک‌جانبه و در انزوا قرار دادن این کشور توسط رژیم‌های بین‌المللی و شورای امنیت به وخیم شدن اوضاع می‌انجامد. رژیم‌های کنترل صادرات با موضوع قرار دادن کره شمالی، این کشور را در انزوا قرار داده و تحریم‌های زیادی علیه آن اعمال نموده و این موضوع سبب می‌شود کره شمالی در دستیابی به تکنولوژی‌های مرتبط برای تسلیحات موشکی و هسته‌ای خود هزینه‌ی زیادی را بپردازد و بودجه زیادی صرف آن کند که در نتیجه اقتصاد و وضع معیشت مردم در وضع اسفباری قرار گیرد. درواقع، موضوع قرار گرفتن کره شمالی در رژیم‌های کنترل صادرات یکی از راهبرد های تاثیر گذاری این رژیم‌ها در جهت افزایش امنیت کره جنوبی است و این کشور می‌تواند از این اهرم برای کاهش تهدید کره شمالی استفاده کند.

ه) ابعاد سیاسی - بین‌المللی

کشور کره جنوبی می‌تواند از عامل عضویت در رژیم‌های کنترل صادرات به نفع منافع ملی خود حداکثر بهره‌برداری بین‌المللی را به عمل آورد. این کشور با عضویت در اکثر رژیم‌های کنترلی مرتبط با صادرات به‌نوعی به پشتیبانی این رژیم‌های در مقابل تهدیدات امنیت کره شمالی دلگرم کرده است. کسب حمایت تکنولوژیک امریکا و برقراری تجارت بین‌المللی امن در منطقه شرق آسیا از اهداف عمده این کشور می‌باشد که با عضویت در رژیم‌های بین‌الملل محقق شده است. به نحوی که کره جنوبی با عضویت در این رژیم‌ها ارتباط خود را با بلوک غرب حفظ

می کند و از حمایت های سیاسی آنها نیز برخوردار می گردد. همچنین، در سطح منطقه ای نیز به نوعی نفوذ سیاسی خود را ارتقا می دهد.

در همین راستا، کره جنوبی در سال ۲۰۱۲ اجلاس امنیت هسته‌ای^۱ را میزبانی کرد که یک مثال تمام و کمال از نمایش قدرت خود و همگرایی بین‌المللی در موضوعات تجارت هسته‌ای و توسعه بوده است. کره جنوبی انرژی هسته‌ای را یکی از اولویت‌های خود در پیشرفت صنعتی می‌داند و باید تلاش کند تا بعنوان یکی از صادرکنندگان مطمئن هسته‌ای وجه بین‌المللی لازم را کسب نماید. در نتیجه کره در راستای ارتقای امنیت هسته‌ای بین‌المللی بعنوان یک رهبر جهانی در زمینه کنترل صادرات در شرق آسیا مطرح می‌باشد. با توجه به این امر فعالیت‌های این کشور در راستای کاهش تسلیحات بین‌المللی و کنترل صادرات هسته‌ای درخور توجه می‌باشد (Nash, 2012:1).

امروزه، جامعه ملل توجه بسیار زیادی به بحث ممانعت از اشاعه تسلیحات کشتار جمعی دارد و این توجه از طریق اعمال نظارت در مورد وسایل انتقال کالاهای حساس که امکان کاربرد نظامی دارند و ایجاد هنجارها و قوانین عدم اشاعه و کنترل صادرات اعمال می‌شود. جمهوری کره از تاریخ پیوستن به سازمان ملل در سال ۱۹۹۱ به شکل فعال در پیشبرد اهداف رژیم‌های کنترل صادراتی و کاهش تسلیحات و عدم اشاعه فعالیت نموده است. بلافاصله بعد از تست دوم هسته‌ای کره شمالی در می ۲۰۰۹، جمهوری کره به شکل فعال اقدام به فعالیت در عدم اشاعه بین‌المللی کرد.

وزیر دفاع ملی کره جنوبی در اجلاس ان پی تی در ۲۰۱۰ شرکت داشت و در مورد جدیت مسئله هسته‌ای کره شمالی و تصریح اقدامات تقابلی تسلیحات هسته‌ای کره شمالی سخنرانی نمود. همچنین از ۲۰۰۵ هرساله وزارت دفاع این کشور و سازمان عدم اشاعه تسلیحات شیمیایی مشترکا در کنفرانس‌های OPCW برای کمک و حفاظت از طرح‌های پوشش تکنولوژی‌های مورد استفاده در جنگ‌های شیمیایی برای اعضای کشورهای آسیایی شرکت می‌کنند. وزارت دفاع کره در مذاکرات کاهش تسلیحات متعارف بین‌المللی و کاهش بمب‌های خوشه‌ای تحت توافقنامه تسلیحات خاص^۲ نیز شرکت داشته است. (Ministry of national Defense, 2011:102).

با توجه به اهمیت فعالیت‌های عدم اشاعه و کنترل تسلیحات در زمینه مواد شیمیایی و هسته‌ای در بعد بین‌المللی و حساسیت کشورها در زمینه کاهش سلاح‌های کشتار جمعی، توجه کره جنوبی به این مسئله سبب عضویت فعال این کشور در رژیم‌های مرتبط با این موضوعات

¹ Nuclear Security Summit (NSS)

² Carrying a Concealed Weapon (CCW)

ازجمله رژیم‌های کنترل صادراتی شده است. بدیهی است با توجه به نگرش عمیق جامعه بین‌الملل به خطرات این سلاح‌ها و لزوم فعالیت کشورها در جهت کنترل اقلام هسته‌ای صادراتی به کشورهای دیگر، اقدامات کره جنوبی در این راستا از نظر سیاسی-بین‌المللی حائز اهمیت می‌باشد.

نتیجه‌گیری

منطقه آسیا-پاسفیک در دوران پسا جنگ سرد تغییرات اساسی داشته و مناسبات امنیتی آن دستخوش تغییر گشته‌اند. با توجه به ویژگی‌های استراتژیک منطقه‌ی آسیا-پاسفیک و حضور کره شمالی هسته‌ای، کشوری همانند کره جنوبی با تهدیدات امنیتی مواجه است. این کشور در کنار اتحاد استراتژیک با آمریکا از عضویت در نهاد های امنیتی بین‌المللی استفاده نموده است، یکی از این نهاد ها رژیم های چندجانبه ی کنترل صادرات می باشد. کره جنوبی تقریباً در تمامی این رژیم ها عضویت دارد و در بعد استراتژیک می‌تواند از مکانیسم کنترل صادرات بعنوان ابزاری برای تأیید خودش به‌عنوان یک بازیگر مستقل تجاری استفاده کند و می‌تواند با ابتکارات خود در این رژیم‌ها بر فعالیت‌های اقتصادی کشورهای این حوزه تأثیر بگذارد. در بعد تأثیرات اقتصادی، با افزایش رشد اقتصادی کره جنوبی بوسیله صنعتی سازی کالاهای صادراتی، علاقه‌مندی شرکت های کره جنوبی برای مراودات با جهان افزایش یافت است. با توجه به اینکه تجارت در حوزه ارتباطات و وسایل الکترونیک و تکنولوژی‌های حساس در شرق آسیا، حائز اهمیت هست. کشور کره جنوبی شریک مناسبی برای انتقال تکنولوژی‌ها و فناوری‌های حساس برای کشورهای این حوزه محسوب می‌شود. در این مورد، احتمال اتحاد امنیتی پیونگ‌یانگ -مسکو-پکن و کمک‌های نظامی این کشورها به کره شمالی برای کره جنوبی زنگ خطری می‌باشد و تا وقتی که ضمانت مؤثر در مورد ممانعت از انحراف تکنولوژی‌های حساس و استراتژیک از این کشورها به کره شمالی وجود نداشته باشد این خطر امنیتی برای کره جنوبی وجود دارد که تکنولوژی‌های صادرشده از کره جنوبی به شرکای بلوک شرق درنهایت علیه این کشور بکار گرفته شوند، فلذا ضروری است رفتار چین روسیه و اروپای شرقی و تجارت با این کشورها در چارچوب قوانین و هنجارهای رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات باشد. بنابراین، کره جنوبی از مکانیسم کنترل صادرات برای حفظ امنیت تجارت خود با کشورهای شرق آسیا ازجمله روسیه و چین استفاده می‌کند. در بعد دیگر اقتصادی، کره جنوبی در نظر دارد که صادرات اقلام دفاعی خود را افزایش دهد؛ زیرا این اقلام گران‌ترین و مهم‌ترین بسته‌های صادراتی کشورهای توسعه‌یافته را به خود اختصاص

می‌دهد. بدیهی است اقلام استراتژیک و فناوری‌های مرتبط با صادرات صنایع دفاعی باید مورد نظارت کامل قرار گیرد تا روند صادراتی این اقلام در بازار رقابتی شرق آسیا تسهیل شده و موجبات نگرانی از رسوخ فناوری‌های مزبور به کشورهای خطر مانند کره شمالی را برطرف نماید. در بعد نظامی و امنیتی کره جنوبی از مکانیسم رژیم‌ها برای در انزوا قرار دادن کره شمالی استفاده می‌کند و باعث می‌شود کره شمالی در دستیابی به تکنولوژی‌های مرتبط برای تسلیحات موشکی و هسته‌ای خود هزینه‌ی زیادی را بپردازد. درواقع، موضوع قرار گرفتن کره شمالی در رژیم‌های کنترل صادرات یکی از راهبردهای تأثیرگذاری این رژیم‌ها در جهت افزایش امنیت کره جنوبی است و این کشور می‌تواند از این اهرم برای کاهش تهدید کره شمالی استفاده کند.

با توجه به اهمیت فعالیت‌های عدم اشاعه و کنترل تسلیحات در زمینه مواد شیمیایی و هسته‌ای در بعد بین‌المللی و حساسیت کشورها در زمینه کاهش سلاح‌های کشتار جمعی، توجه کره جنوبی به این مسئله سبب عضویت فعال این کشور در رژیم‌های مرتبط با این موضوعات ازجمله رژیم‌های کنترل صادراتی شده است. بدیهی است با توجه به نگرش عمیق جامعه بین‌الملل به خطرات این سلاح‌ها و لزوم فعالیت کشورها در جهت کنترل اقلام هسته‌ای صادراتی به کشورهای دیگر، اقدامات کره جنوبی در این راستا از نظر سیاسی-بین‌المللی حائز اهمیت می‌باشد. کشور صنعتی و دموکراتیک کره جنوبی می‌تواند از عامل عضویت در رژیم‌های کنترل صادرات به نفع منافع ملی و امنیت خود حداکثر بهره‌برداری بین‌المللی را به عمل آورد. این کشور با عضویت در اکثر رژیم‌های کنترلی مرتبط با صادرات به‌نوعی به پشتیبانی این رژیم‌های در مقابل تهدیدات امنیت کره شمالی دلگرم است؛ و درنهایت می‌تواند اتحاد خود با آمریکا را تعمیق بخشد و ارتباط خود را با بلوک غرب بعنوان شریک راهبردی و قابل‌اعتماد حفظ نماید.

منابع و مأخذ

پایان نامه‌ها

- دهقانی، غلامحسین، «رژیم‌های چندجانبه کنترل صادرات و امنیت ملی کشورهای در حال توسعه (تأملی بر وضعیت جمهوری اسلامی ایران)»، پایان‌نامه دکتری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۸۸.
- شیشه چی، مصطفی، «رژیم‌های کنترل صادرات»، رساله ارتقاء مقام به دبیر دومی، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، ۱۳۷۶.

- کریمی کشه، سعید، «مقایسه دیدگاه‌های امنیتی آمریکا و روسیه (از پایان جنگ سرد تا زمان حال)» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۷۸.
- ساکی، سعید، «رژیم‌های چند جانبه کنترل صادرات و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه گیلان، ۱۳۹۶.
- صالحی افشار، نسترن، «واکاوی تاثیر رویکرد نظامی کره شمالی بر توازن قوا و امنیت در منطقه شرق آسیا» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی، ۱۳۹۷.
- حسینی اسفیدواجانی، سید مهدی، «رژیم‌های امنیتی و نظم منطقه ای و بین‌المللی» پایان‌نامه دکتری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۸۸.
- علیون نظری، حبیب، «منطقه‌گرایی نوین در اسیا-پاسفیک و تاثیر آن بر امنیت جهانی پس از جنگ سرد» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی، ۱۳۹۶.
- پوردست، زهرا، «تاثیر چرخه‌ی سیستمی قدرت بر ناکارآمدی رژیم منطقه‌ای کنترل تسلیحات و خلع سلاح در منطقه خاورمیانه» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز ۱۳۹۰.
- جودی نصرالله بیگلر مهدی، «بررسی معاهدات خلع سلاح و کنترل تسلیحات و تاثیر آن بر تغییر وضعیت امنیت در سطح بین‌المللی مطالعه مودی: کره شمالی» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۹۳.
- جانباز، حوریه، «هسته‌ای شدن کره شمالی و گسترش روابط کره جنوبی با نهاد‌های بین‌المللی» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۹۱.

مقاله‌ها

- سجادی، سید محسن (۱۳۹۶)، «تاثیر حقوق نرم بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در پرتو رژیم‌های چند جانبه کنترل صادرات»، فصلنامه سیاست، شماره ۱۵.
- سجادی، سید محسن (۱۳۹۷)، «نقش قدرت‌های بزرگ در شکل‌گیری رژیم‌های چند جانبه کنترل صادرات»، فصلنامه سیاست، شماره ۱۸.
- شیخ الاسلامی، محمد حسن، شاه مرادی، حسین (۱۳۹۸)، «بررسی عوامل تعیین‌کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره»، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، شماره ۴۶، بهار.
- شیخ الاسلامی، محمد حسن، شاه مرادی، حسین (۱۳۹۷)، «نقش قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای در حل بحران و وحدت شبه جزیره کره»، مجله سیاست و روابط بین‌الملل، شماره ۱، بهار و تابستان.
- شیرخانی، محمد علی، طاهر خانی، ستاره (۱۳۹۵)، «آزمون استراتژی‌های قهری قدرت‌های بزرگ در منازعات نامتقارن با بهره‌گیری از نظریه هان»، فصلنامه سیاست، شماره ۴، زمستان.

- بصیری، محمد علی، مومنی، مجید رضا (۱۳۹۶)، «مقایسه عملکرد شورای امنیت سازمان ملل متحد در قبال پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران و کره شمالی»، فصلنامه سیاست و روابط بین الملل، شماره ۱، بهار.
- دهقانی، غلامحسین (۱۳۹۱)، «رژیم های بین المللی عدم اشاعه و کنترل صادرات در نظریه های روابط بین الملل»، فصلنامه سیاست، شماره ۱.
- باقری دولت آبادی، علی، درج، حمید (۱۳۹۷)، «سیاست دونالد ترامپ و مساله هسته ای کره شمالی»، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست جهانی، شماره ۲.
- امینیان، بهادر، سجادی، سید محسن (۱۳۹۶)، «رژیم های چند جانبه کنترل صادرات»، فصلنامه سیاست خارجی، شماره ۴.
- سجادیپور، سید محمدکاظم (۱۳۹۲)، «جزوه کلاسی درس نظریه های روابط بین الملل»، دانشکده روابط بین الملل، ۱۳۹۲.
- Fergusson, Ian F, Kerr, Paul K, "The U.S Export Control System and the Export Control Reform Initiative", Congressional Research Service, (2020)
- Hwan Choi, Seung, "South Korea's System of Export Control Strategic Items and Its Enforcement Policy to Facilitate Economic Cooperation between South and North Korea", South Korea's System of Export Control on Strategic Items, (2005)
- Bonarriva, Joanna, Koscielski, Michelle, Wilson, Edward, "Export Controls: AN OVERVIEW OF THEIR USE, ECONOMIC EFFECTS, AND TREATMENT IN THE GLOBAL TRADING SYSTEM", U.S. International Trade Commission, (2009)
- Yoko, Yasuhara, "The Myth of Free Trade: The Origins of COCOM 1945-1950", The Japanese Journal of American studies, No. 4, (1991)
- Lipson, Michael, "The Reincarnation of COCOM: explaining Post-Cold War Export Controls", The Nonproliferation Review, (1999)
- Wassenaar arrangement Secretariat, "Wassenaar Arrangement on Export controls for conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies", Public documents volume 1 Founding documents, (2019)
- Brockmann, Kolja, Challenges to Multilateral Export Controls The Case for Inter-regime Dialogue and Coordination", Stockholm International Peace Research Institute, (2019)
- Jaewon, Lee, "SOUTH KOREA'S EXPORT CONTROL SYSTEM", Stockholm International Peace Research Institute, (2013)
- Daniel Joyner, "Non-Proliferation Export Controls Origins, Challenges, and Proposals for Strengthening" New York: Jane's Publishing Company, (2017)
- Seema, Gahlaut, "Multilateral Export Control Regimes: Operations, Successes, Failures and the Challenges Ahead" Westport, Connecticut, Praeger Publishers, (2017)
- Christer, Ahlstrom, "The Status of Multilateral Export Control Regimes: An Examination of Legal and Non-Legal Agreements in International Co-Operation", Iustus, (1999)

- Cassady B. Craft ,Suzette R. Grillot,” Transparency and the Effectiveness of Multilateral Nonproliferation Export Control Regimes: Can Wassenaar Work?” onlinelibrary,wiley, (2018(
- Beck,Michael,”Reforming the Multilateral Export Control Regimes”, The Nonporoliferation Review, (2000(
- Securus Strategic Trade Solutions,”Export Regulations in South Korea”, secures Strategic Trade Solutions, (2018(
- ”Koreas Export Control System”, Korea strategic trade Institute, (2017(
- Cpitt,Richard,”Nonproliferation export controls in east asia”, The journal of East Asian Affairs, (1997(
- Soo Lee,Seok”,South Koreas National Security:Concepts,Threat Perceptions and Strategies”,Research Institute for National Security Affairs Seoul, (2015(
- Committee on Foreign Affairs House of Representatives”, THE IMPACT OF U.S. EXPORT CONTROLS ON NATIONAL SECURITY, SCIENCE AND TECHNOLOGICAL LEADERSHIP”, House of Representative, Committee on Foreign Affairs,Washington,DC, (2010(
- Aadal Rasmussen, Niels”, Chinese Missile Technology Control – Regime or No Regime?”, Danish Institute for International Studies, DIIS, (2007(
- Dian,Matteo,”Japan, South Korea and The rise of networked security architecture in East Asia”, International Politics, (2019).

